

RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING MAMLAKATLAR IQTISODIY RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIRINI KOMPLEKS BAHOLASH

Naziraliyev Diyorbek Imomali o'g'li

Toshkent Davlat Iqtisotiyot universiteti magistri

naziraliyevdiyorbek11@gmail.com

Annotatsiya. Biz ushbu tezisda raqamli iqtisodiyot rivojlanishining mamlakatlar iqtisodiy raqobatbardoshligiga ta'sirini tahlil qilib chiqamiz. U orqali raqamli texnologiyalarning iqtisodiy o'sish, innovatsion rivojlanish va xalqaro raqobatbardoshlikka ta'sirini ochib berish maqsad qilingan. Tadqiqotda raqamli infratuzilma, raqamlashtirish darajasi va iqtisodiy raqobatbardoshlik o'rtasidagi bog'liqlik ko'rib chiqilgan. Raqamli iqtisodiyot ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratish va mamlakatlarning global bozordagi mavqeini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish mamlakatlarning iqtisodiy raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil ekanligi ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar. Raqamli iqtisodiyot, iqtisodiy raqobatbardoshlik, raqamlashtirish, raqamli infratuzilma, innovatsion rivojlanish, iqtisodiy o'sish.

Abstract. In this thesis, we analyze the impact of digital economy development on the economic competitiveness of countries. The study aims to reveal the influence of digital technologies on economic growth, innovative development, and international competitiveness. The research examines the relationship between digital infrastructure, the level of digitalization, and economic competitiveness. The digital economy plays an important role in improving production efficiency, creating new economic opportunities, and strengthening the position of countries in the global market. As a result, it is demonstrated that the development of the digital economy is an important factor in increasing the economic competitiveness of countries.

Keywords. Digital economy, economic competitiveness, digitalization, digital infrastructure, innovative development, economic growth.

Аннотация. В данной тезисе мы анализируем влияние развития цифровой экономики на экономическую конкурентоспособность стран. И через это ставится цель раскрыть влияние цифровых технологий на экономический рост, инновационное развитие и международную конкурентоспособность. В исследовании рассматривается взаимосвязь между цифровой инфраструктурой, уровнем цифровизации и экономической конкурентоспособностью. Цифровая экономика играет важную роль в повышении эффективности производства, создании новых экономических возможностей и укреплении позиций стран на мировом рынке. В результате показано, что развитие цифровой экономики является важным фактором повышения экономической конкурентоспособности стран.

Ключевые слова. Цифровая экономика, экономическая конкурентоспособность, цифровизация, цифровая инфраструктура, инновационное развитие, экономический рост.

Kirish. Raqamli iqtisodiyotning o'ziga xosligi shundaki, u nafaqat iqtisodiy jarayonlarni tezlashtirish, balki mamlakatlarning iqtisodiy raqobatbardoshligini oshirish uchun ham xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar, zamonaviy axborot tizimlari va raqamli infratuzilmaning rivojlanishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirib, yangi iqtisodiy imkoniyatlarni shakllantiradi. Ushbu mavzuning dolzarbligi mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy raqobat kuchayib, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishga bo'lgan ehtiyoj ortib borayotgan bir paytda yanada kuchayadi. Tadqiqot raqamli iqtisodiyot rivojlanishi, iqtisodiy raqobatbardoshlik va raqamlashtirish darajasiga oid ilmiy manbalar hamda tadqiqot natijalariga asoslanadi.

Tadqiqot maqsadi raqamli iqtisodiyot rivojlanishining mamlakatlar iqtisodiy raqobatbardoshligiga ta'sirini tahlil qilish, raqamlashtirish darajasi va iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlikni baholashdan iboratdir. Tadqiqotda qiyosiy tahlil, iqtisodiy tahlil va ilmiy manbalarni o'rganish kabi usullardan foydalanildi. Bu ish iqtisodiyot sohasi mutaxassislari, tadqiqotchilar va talabalar uchun foydali bo'ladi, chunki raqamli iqtisodiyotning rivojlanish xususiyatlarini o'rganish va uning mamlakatlar iqtisodiy raqobatbardoshligiga ta'sirini aniqlashga yordam beradi.

Asosiy qism. Raqamli iqtisodiyot – bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli platformalar, ma'lumotlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga asoslangan iqtisodiy faoliyat shakli bo'lib, u mamlakat iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin egallaydi. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini takomillashtirish, mehnat unumdorligini oshirish, yangi biznes modellarini shakllantirish va iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi [1. -b.15–24]. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, raqamli texnologiyalar iqtisodiyotga asosan inklyuziya, samaradorlik va innovatsiya orqali ta'sir ko'rsatadi. Raqamli iqtisodiyot rivojlanish darajasini baholashda quyidagi asosiy yo'nalishlarni ajratish mumkin:

1. raqamli infratuzilma – internet tarmoqlari, telekommunikatsiya, mobil aloqa va ma'lumotlarni uzatish tizimlarining rivojlanganlik darajasi;
2. raqamli biznes – elektron tijorat, raqamli platformalar, IT xizmatlari va korxonalarning raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi;
3. raqamli davlat xizmatlari – davlat boshqaruvi va xizmatlarining elektron shaklga o'tkazilishi;
4. raqamli ko'nikmalar – aholining zamonaviy texnologiyalardan foydalanish bilim va malakalari;
5. innovatsion rivojlanish – sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar, bulutli texnologiyalar va boshqa zamonaviy yechimlarning iqtisodiyotga joriy etilishi.

Ushbu yoʻnalishlarning birgalikda rivojlanishi mamlakatning raqamli salohiyatini shakllantiradi. Jahon bankining Digital Adoption Index koʻrsatkichi ham raqamli texnologiyalarni aholi, biznes va davlat tomonidan qabul qilish darajasini alohida yoʻnalishlarda baholashga asoslanadi [2.-b. 32].

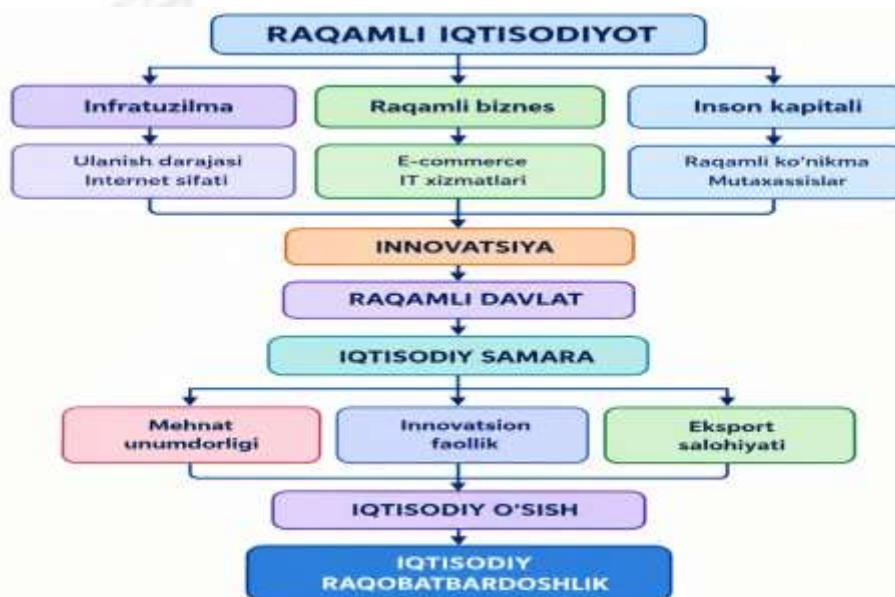
1-sxema. Raqamli iqtisodiyot rivojlanishining mamlakat iqtisodiy raqobatbardoshligiga taʼsir mexanizmi

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi mamlakatlar oʻrtasidagi iqtisodiy raqobatga ham bevosita taʼsir koʻrsatadi. Raqamli texnologiyalar korxonalarga ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, bozor haqidagi maʼlumotlarni tezkor olish, isteʼmolchilar talabini tahlil qilish va yangi mahsulotlarni ishlab chiqish imkonini beradi. Shu sababli raqamlashtirish darajasi yuqori boʻlgan mamlakatlarda innovatsion faollik va iqtisodiy samaradorlikni oshirish imkoniyatlari ham kengayadi [3. -pp.52]. OECD raqamli iqtisodiyotni innovatsiya va inklyuziv iqtisodiy oʻsishning muhim omillaridan biri sifatida baholaydi. Raqamli infratuzilmaning rivojlanganligi mamlakat iqtisodiy raqobatbardoshligining muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Tezkor internet, keng polosali aloqa, zamonaviy maʼlumotlar markazlari va raqamli platformalarning mavjudligi biznes subyektlarining yangi texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, infratuzilmaning rivojlanishi hududlar oʻrtasidagi raqamli tafovutni kamaytirishga ham xizmat qiladi. Oʻzbekistonda raqamli infratuzilmani rivojlantirish va raqamli xizmatlarni kengaytirish “Raqamli Oʻzbekiston – 2030” strategiyasining muhim yoʻnalishlaridan biri sifatida belgilanadi [4.-b. 32].

Raqamli iqtisodiyot rivojlanishining iqtisodiy raqobatbardoshlikka ta'sir yo'nalishlari

Ko'rsatkichlar	Raqamli iqtisodiyotdagi ahamiyati	Iqtisodiy raqobatbardoshlikka ta'siri
Raqamli infratuzilma	Internet va AKT xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini kengaytiradi	Ishlab chiqarish va xizmatlar samaradorligini oshiradi
Raqamli biznes	Elektron tijorat va platformalar rivojlanishini ta'minlaydi	Bozor imkoniyatlarini kengaytiradi
Raqamli ko'nikmalar	Zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanishni ta'minlaydi	Mehnat unumdorligini oshiradi
Innovatsion texnologiyalar	Yangi mahsulot va xizmatlarni yaratishga yordam beradi	Innovatsion ustunlikni shakllantiradi
Elektron davlat xizmatlari	Boshqaruv jarayonlarini tezlashtiradi	Ma'muriy xarajatlarni kamaytiradi
Raqamli moliyaviy xizmatlar	To'lov va moliyaviy operatsiyalarni soddalashtiradi	Biznes faolligini oshiradi
Kiberxavfsizlik	Raqamli tizimlar va ma'lumotlarni himoya qiladi	Raqamli iqtisodiyotga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, raqamli iqtisodiyotning turli tarkibiy qismlari mamlakat iqtisodiy raqobatbardoshligiga turli yo'nalishlar orqali ta'sir ko'rsatadi. Raqamli infratuzilma iqtisodiy faoliyat uchun texnologik asos yaratadi, raqamli biznes esa ushbu imkoniyatlardan ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishda foydalanadi. Raqamli ko'nikmalarning rivojlanishi inson kapitalining sifatini oshirsa, innovatsion texnologiyalar yangi iqtisodiy faoliyat turlarining shakllanishiga xizmat qiladi. Raqamli iqtisodiyotning mamlakatlar raqobatbardoshligiga ta'sirini baholashda kompleks yondashuv muhim ahamiyatga ega. Chunki faqat internetdan foydalanish darajasi yoki elektron xizmatlar soni mamlakatning raqamli rivojlanishini to'liq ifodalaymaydi. Bunda infratuzilma, texnologiyalardan foydalanish, innovatsiyalar, inson kapitali, raqamli biznes va davlat boshqaruvi kabi ko'rsatkichlar birgalikda baholanishi lozim. OECD raqamli transformatsiyani o'lchashda ta'lim, innovatsiya, savdo, iqtisodiy va ijtimoiy natijalarni ham hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi [5. -b.45].

2-sxema. Mamlakatlarning raqamli iqtisodiy raqobatbardoshligini kompleks baholash modeli

Mamlakatning raqamli iqtisodiy rivojlanishini kompleks baholashda xalqaro reyting va indekslardan ham foydalanish mumkin. Bunda raqamli texnologiyalarni qabul qilish, raqamli infratuzilma, davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi, innovatsion salohiyat va inson kapitali kabi ko'rsatkichlar mamlakatlar o'rtasida qiyoslanadi. Masalan, raqamli texnologiyalarni biznes, aholi va davlat tomonidan qabul qilish darajasi mamlakatning raqamli tayyorgarligini baholash imkonini beradi [2. -b.32-41]. O'zbekiston misolida ham raqamlashtirishning iqtisodiy raqobatbardoshlikka ta'siri tobora kuchayib bormoqda. Mamlakatda elektron davlat xizmatlari, internet infratuzilmasi, IT xizmatlari, startaplar va raqamli ta'limni rivojlantirishga e'tibor qaratilmoqda. Rasmiy Digital Government ma'lumotlarida internet qamrovi, elektron xizmatlar, optik tolali aloqa va internet foydalanuvchilari bo'yicha rivojlanish ko'rsatkichlari qayd etilgan[6.-b. 45]. Shu bilan birga, OECD tadqiqotlarida O'zbekistonda korxonalarning raqamli texnologiyalarni o'zlashtirishida raqamli ko'nikmalar va AKTga investitsiyalar muhim omil ekanligi ko'rsatilgan.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi natijasida mamlakatlar o'rtasidagi raqobatning mazmuni ham o'zgarib bormoqda. Endilikda mamlakatning iqtisodiy ustunligi faqat tabiiy resurslar yoki ishlab chiqarish hajmi bilan emas, balki texnologik salohiyat, raqamli infratuzilma, innovatsion imkoniyatlar, malakali kadrlar va raqamli biznes muhitining rivojlanganligi bilan ham belgilanadi. Raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish korxonalar uchun yangi bozorlarni egallash, xalqaro xizmatlar ko'rsatish va global qiymat zanjirlariga qo'shilish imkoniyatlarini kengaytiradi. OECD ma'lumotlarida ham raqamli xizmatlar savdosining kengayishi korxonalar uchun xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini oshirishi va raqobatni kuchaytirishi qayd etiladi. Shu sababli mamlakatlar iqtisodiy raqobatbardoshligini baholashda raqamli iqtisodiyot ko'rsatkichlarini alohida emas, balki ularning o'zaro bog'liqligi asosida o'rganish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Raqamli

infratuzilma, inson kapitali, raqamli biznes, innovatsiya, elektron davlat xizmatlari va kiberxavfsizlikning birgalikdagi rivojlanishi mamlakatning raqamli salohiyatini oshiradi. Natijada ishlab chiqarish samaradorligi va mehnat unumdorligi ortib, iqtisodiy o'sish uchun yangi imkoniyatlar shakllanadi. Bu esa mamlakatning ichki va xalqaro bozorlardagi iqtisodiy raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa. Raqamli iqtisodiyot rivojlanishining mamlakatlar iqtisodiy raqobatbardoshligiga ta'sirini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar iqtisodiy jarayonlar samaradorligini oshirish va mamlakatlarning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega. Raqamli infratuzilma, innovatsion texnologiyalar, raqamli xizmatlar va aholining raqamli ko'nikmalarini rivojlantirish iqtisodiy o'sish va yangi imkoniyatlarni yaratishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirishning muhim omili ekanligini ko'rsatadi.

Ustoz va murabbiylar uchun maslahatlar: Talabalarga raqamli iqtisodiyot va iqtisodiy raqobatbardoshlik o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qildirish nazariya va amaliyotni bog'lashga yordam beradi. Raqamli texnologiyalar va innovatsiyalarning iqtisodiyotdagi o'rnini misollar orqali ko'rsatish iqtisodiy bilimlarni oshiradi.

Shug'ullanuvchilar uchun maslahatlar: Raqamli iqtisodiyotning rivojlanish xususiyatlarini o'rganib, uning iqtisodiy raqobatbardoshlikka ta'sirini tahlil qilish zamonaviy iqtisodiy jarayonlarni tushunish ko'nikmalarini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. G'ulomov S.S., Shermuhamedov B.M. Raqamli iqtisodiyot asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. – B. 15–24.
2. Abdullayev A.M. Raqamli iqtisodiyot: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 2022. – B. 32–41.
3. OECD. OECD Digital Economy Outlook 2024, Volume 2: Strengthening Connectivity, Innovation and Trust. Paris: OECD Publishing, 2024. – pp. 52. OECD
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi Farmoni. 2020. – B. 32. Test Lex
5. Qosimova D.S. Raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy rivojlanishning zamonaviy yo'nalishlari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2023. – B. 45–53.

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi PF-6079-son Farmon. – Toshkent, 2020. – B. 27.

7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi PF-158-son Farmon. – Toshkent, 2023.

8. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichlari. – Toshkent, 2024. – B. 25–37.

